

**Доброго дня! Тема уроку. Написання не, ні з різними частинами мови**

**Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою:**  
[moshev2020@icloud.com](mailto:moshev2020@icloud.com)

**ХІД УРОКУ**

- **Перейти за посиланням 10 клас. Українська мова. Написання не, ні з різними частинами мови**  
<https://www.youtube.com/watch?v=7T2k49dquIY>

**1. Бесіда.**

- Які частки називають заперечними?
- Яку роль відіграють заперечні частки в мовленні?
- Які правила правопису заперечних часток із різними частинами мови ви пам'ятаєте?

**2. Практична робота.**

*Запишіть слова і словосполучення в три колонки залежно від того, як пишеться частина, що в дужках.*

Тому(що),хто(небудь), як(най)більше, навіть(так), так(от), (що)літа, якимсь(то), хтозна(з)кого, хтозна(ким), аби(хто), наполог(таки), хтозна(як), а(вже)ж, яке(сь), тільки(но), проходь(же), зніміть(бо), ось(такі).

**3. Гра «Добери синоніми»**

*Замінити риски буквами так, щоб вийшли синоніми з часткою не, яка пишеться разом з іменниками:*

1) Невіглас. 2) Хвороба. 3) Ворог. 4) Хиба. 5) Зневага. 6) Безладдя. 7) Нужда, нестатки. 8) Рабиня. 9) Прикрість.

- 1. не \_ \_
- 2. не \_ \_ \_
- 3. не \_ \_ \_ \_
- 4. не \_ \_ \_ \_ \_
- 5. не \_ \_ \_ \_ \_ \_
- 6. не \_ \_ \_ \_ \_ \_ \_
- 7. не \_ \_ \_ \_ \_ \_ \_ \_
- 8. не \_ \_ \_ \_ \_ \_ \_ \_
- 9. не \_ \_ \_ \_ \_ \_ \_ \_ \_

**Ключ:** 1. Неук. 2) Неміч. 3) Недруг. 4) Недолік. 5) Непошана. 6) Непорядок.

7) Недостатки. 8) Невільниця. 9) Неприємність.

## ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

1. **Робота з таблицями** про написання **НЕ** з різними частинами мови з використанням матеріалу таблиці.

| <b>НЕ пишеться разом</b>                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                            |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Правила</b>                                                                                                                                                                                                   | <b>Приклади</b>                                                                                                                                            |
| з усіма частинами мови, якщо слово без <b>не</b> не вживається                                                                                                                                                   | <b>невгамовний, неволити, негайно, непохитний, невдовзі, нестямитися, незчутися, непритомніти, нехтувати</b>                                               |
| з іменниками, прикметниками, прислівниками, займенниками, дієприкметниками (без залежного слова), дієсловами, якщо додаванням <b>не</b> утворюється слово з протилежним значенням (яке можна замінити синонімом) | <b>непокоїтися</b> (хвилюватися),<br><b>неволя</b> (рабство),<br><b>невисокий</b> (низький),<br><b>неславити</b> (ганьбити),<br><b>нездужати</b> (хворіти) |
| з іменниками, прикметниками, займенниками, прислівниками, якщо вони в сполученні з <b>не</b> означають одне поняття                                                                                              | <b>несподіванка, незбагненний, неабиякий, немов</b>                                                                                                        |
| у складі префікса <b>недо-</b> , який означає дію, стан або якість, що виявляються в процесах, ознаках і предметах у неповній мірі                                                                               | <b>недоплатити, недописаний, недоліток</b>                                                                                                                 |
| з дієприкметником, якщо він є означенням (а не присудком) і не має при собі пояснювальних слів                                                                                                                   | <b>незакінчений твір, невирішені питання, неспростовані факти</b>                                                                                          |

| <b>НЕ пишеться окремо</b>                                                                    |                                                                                                                      |
|----------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Правила</b>                                                                               | <b>Приклади</b>                                                                                                      |
| з дієсловами, дієприслівниками, займенниками, числівниками, службовими частинами мови        | <b>не</b> на жарт, <b>не</b> по собі,<br><b>не</b> ти, <b>не</b> п'ятий                                              |
| з іменниками, прикметниками, прислівниками, дієприкметниками, якщо до слова є протиставлення | <b>не</b> друг, а ворог,<br><b>не</b> веселий, а сумний,<br><br><b>не</b> глибока річка клекоче – шумить зелений ліс |
| з дієприкметниками, якщо вони мають пояснювальні слова                                       | <b>не</b> засаджена квітами клумба, ніким <b>не</b> визнаний автор                                                   |

|                                                                                                                                             |                                                                                                              |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| з дієсловами, дієприкметниками, прислівниками, дієслівними формами на <b>-но, -то</b> , які є присудком                                     | праця <b>не</b> закінчена, надворі <b>не</b> холодно, <b>не</b> підходячи близько, роботу <b>не</b> виконано |
| з прикметником, який має при собі займенник як пояснювальне слово, прислівник із часткою <b>ні</b> або слова <b>далеко, зовсім, аж ніяк</b> | ні до чого <b>не</b> здібний, нітрохи <b>не</b> цікава стаття, далеко <b>не</b> досконалий сюжет             |
| з підсилювальними прислівниками, незмінюваними присудковими словами, при словах, що пишуться через дефіс                                    | <b>не</b> дуже, <b>не</b> зовсім, <b>не</b> можна, <b>не</b> треба, <b>не</b> варт, <b>не</b> по-товариськи. |

| <b>НЕ</b> пишеться через дефіс                          |                   |
|---------------------------------------------------------|-------------------|
| Правила                                                 | Приклади          |
| якщо вживається як префікс в іменниках – власних назвах | <b>не-</b> Європа |

## ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

### 1. Розподільний диктант.

Не розмовляє, не прочитавши, не високо, а низько, нещастя, неук, недалекий, недочитати, недовиконаний, недолік, недостача, сніг не відкинутий, нез'ясовані питання, не до школи, не ми, не чотири, не зовсім, не цілком, не від того, недалеко, негадано, немов, неначе.

### 2. Робота в парах.

*Запишіть не разом або окремо зі словами, проведіть взаємоперевірку й поясніть правопис.*

Не/навість, не/боязкий, а хоробрий, не/гаразд, не/мічний, не/жить, не/абиякий, не/благодійний, не/видимість, не/вперше, не/впізнати, не/дозрілий, не/до/речі, не/ясний, а похмурий, не/любов, не/начебто, не/досягати, не/зайнятий справами, не/до/ладу, не/вимушений, не/абихто, не/мовби, не/з'ясоване досі питання, не/там, не/легко, не/забутий усіма вчинок, не/дорослий, не/дорого, а дешево, не/в'янучий, не/близький, не/зважаючи, не/врожай, не/дбалий, не/завжди, не/захищений від вітру, не/краще, не/істотно, не/пекучий, не/переконливий, не/досягати, не/вблаганний, не/проворний, не/часто, не/надійний.

### 3. Робота з таблицями

про написання НІ з різними частинами мови з використанням матеріалу таблиці.

| <b>Ні пишеться разом</b>                                                                                               |                                                                                                |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Правила</b>                                                                                                         | <b>Приклади</b>                                                                                |
| у заперечних займенниках і прислівниках                                                                                | ніхто, ніякий, ніде, нікуди, ніяк                                                              |
| якщо слово без <b>ні</b> не вживається                                                                                 | нікчемний, нічліг                                                                              |
| <b>Ні пишеться окремо</b>                                                                                              |                                                                                                |
| <b>Правила</b>                                                                                                         | <b>Приклади</b>                                                                                |
| якщо вживається для заперечення наявності предмета чи ознаки, а також в стійких словосполученнях без дієслова-присудка | ні краплини; <b>ні</b> се <b>ні</b> те; <b>ні</b> на макове зерно; <b>ні</b> так <b>ні</b> сяк |
| якщо виступає повторювальним сполучником із заперечним єднальним значенням                                             | Не люблять айданів <b>ні</b> слово, <b>ні</b> ідея (М.Рильський)                               |
| із займенниками та прислівниками, від яких відокремлюється прийменником                                                | <b>ні</b> в кого, <b>ні</b> при чому, <b>ні</b> в кількох                                      |

#### **4. Вправа з коментуванням.** *Переписати, знімаючи ризик.*

Ледареві й ні/кчемі завжди свято. Голова – як казан, а розуму – ні/ложки. Ледачому й лінуватись ні/коли. Ні/хто ні/озвався, ані/засміявся. Ні/хто майстром враз не/став. З пустого в порожнє переливати ні/чого. Як нема пального, трактор ні/до/чого. Їздив ні/з/чим, а привіз воза. Багато з чим піти – ні/з/чим не/вернутись. Ні/кому сама птаха в руки не/летить. Його робота не/ лізе ні/в/які ворота. Красно говорить, та слухати ні/чого. Ні/коли не знаєш, де причаївся заєць. Живий ведмідь своєї шкури ні/за/які гроші не продасть. Не/бери чужого ні/чого й не/боятимешся ні/кого. Де сівач ледащо, там урожай – ні/нащо. Держися в усьому мірі, то не/ матимеш ні/в/чому потреби. Якщо грубо, ні/кому не любо. Камінь угору не котиться ні/в/яку пору. В чужім оці бачить зразу, а в своїм – ні/разу.

#### **5. Вправа з ключем.** *Запишіть у дві колонки слова та сполучення слів:*

• у першу — ті, що пишуться з *Не* та *Ні* Окремо; • у другу — ті, що пишуться разом. Поясніть правопис слів з *Не*. Визначте частини мови в словосполученнях.

Не/ріж, не/кричи, не/озорий степ, поки що не/легко, не/забаром, Не/добір, не/подбав, нами не/передбачене, не/зовсім, ні/про/що, не/за/Перечне, ні/ким, не/мовбито, не/годен, не/кожен, ні/те ні/се, не/вроздріб, Не/благозвучне, не/досіл, тяжку не/волю, книжка не/прочитана, не/навиворіт, не/п ‘ять, не/дорід,

не/нависть, не/впоперек; не/коротка, а довга; ні/з/чим, ні/чим, ні/коли, не/до вподоби.

**Ключ:** За останніми буквами в кожній фразі прочитайте прислів'я. (*«Живемо не батьками, помremo не людьми».*)

## Домашнє завдання

### **§37; вправа 339, 340 (с.139-140).**

1. Згадати основні правила написання не зі словами разом, окремо, ні зі словами.
2. Які випадки написання найлегші, не викликають розмірковувань, в них не допускаються помилки? (не з дієсловами пишеться окремо, якщо слово без не не вживається, то пишеться разом, не з числівниками пишеться окремо).
3. А які випадки викликають найбільші труднощі, спричиняють до розмірковувань, і здебільшого в них допускаються помилки? (слово немає, не з дієприкметниками, з прикметниками, прислівниками).
4. «Добре розуміти написання не,ні зі словами мені допомагає...»